

Kvinneaktivistene Oslo, høringsinnspill til NOU 2024:8 Likestillingens neste steg - Mannsutvalgets rapport

Departement: Kultur og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2024-8-likestillingens-neste-steg/id3041264/>

Høringsfrist 16.september 2024

Mannsutvalgets rapport inneholder 34 forslag som skal bedre likestillingsutfordringene for menn og problembeskrivelser på utvalgte områder. Vi vil ikke kommentere alle disse forslagene, bare konsentrere oss om noen hovedpunkter.

Oppsummering

- Kvinneaktivistene Oslo er sterkt kritiske til at kvinners særstilling foreslås fjernet fra Likestillings- og diskrimineringsloven. Det vil gi et helt feil signal om at likestillingsarbeidet mellom kvinner og menn er avsluttet kapittel og vil undergrave arbeidet for kvinners rettigheter.
- Vi er også sterkt imot forslag om delt foreldremyndighet etter samlivsbrudd. I sin iver over å likestille foreldrene i en virkelighet med ulik makt, er forslaget om delt foreldremyndighet ved samlivsbrudd konfliktskapende og vil svekke både kvinners og barns stilling. Vi er sterkt kritiske til forslag som i praksis styrker menn/fedres i alle konfliktsituasjoner, også der hvor menns vold mot kvinner og barn er involvert.
- Kvinneaktivistene Oslo mener overordnet at det er feil å kalle alle utfordringer menn står i som kjønn for «likestillingsutfordringer» som om alle menns utfordringer har å gjøre med likestilling mellom menn og kvinner. Mannsutvalget burde isteden ha analysert disse utfordringene ut fra andre faktorer, som sosial ulikhet, klasse, manssrollen, relasjoner mellom menn mm.
- Kvinneaktivistene mener at Mannsutvalget ikke har svart ut mandatet på et så viktig område som er vold. Det har ikke foreslått ett eneste tiltak for å motvirke det de selv kaller voldskulturer.

Generelt – feil premiss

Kvinneaktivistene Oslo mener det er feil å kalle alle utfordringer menn står i som kjønn for «likestillingsutfordringer». Denne feilslutningen ligger allerede i mye av tenkning rundt kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner i dag, men den er på ingen måte enerådende (heller ikke i mandatet). Mannsutvalget kunne ha rettet dette opp, helt eller delvis, i sine konkrete beskrivelser, men gjør det ikke.

Menns utfordringer knyttes til likestilling og dermed til et begrep som forbindes med likestilling mellom kjønnene. Til tross for forsikringer om det motsatte, bygger hele utvalgets problembeskrivelser opp under myten om at menns problemer på en eller annen måte har med kvinners fremgang å gjøre og at menn derfor ikke er blitt sett eller prioritert. Nå skal det være «guttas tur».

Det er selvfølgelig viktig å gripe fatt i de spesifikke utfordringene menn kan møte enten dette dreier seg om utenforskap, kriminalitet, alkohol, den høyere prosenten av menn som begår

selvmord, det høye antall menn i dødsulykker i industrien, i drukningsulykker, eller som utsettes for vold fra andre menn.

Feilen er ikke å ta disse problemene på alvor, men å slå alt dette sammen i en eneste sekk og kalle det for likestillingsutfordringer. Mange av utfordringene menn spesifikt står i skyldes sjeldent forholdet til kvinner som gruppe, men heller mansrollen, forholdet til andre menn og ikke minst sosial ulikhet eller klasse (f.eks. de høye dødsfallene i mannsdominerte industrien og manglende prioritering av sikkerhet. Det er ikke direktørene som faller ned fra stillasene.)

Lenge før likestillingspolitikken ble innført på 70-tallet var det en overvekt av menn på samfunnets skyggeside og menn var den gang som nå overrepresentert på flere negative statistikker. Dette er et fenomen som eksisterte uavhengig av den nye kvinnebevegelsen og kampen for kvinners rettigheter. Det er ikke likestillingspolitikken mellom menn og kvinner som har skapt disse forholdene. Dette kunne vært analysert av mannsutvalget og ville ha ført til mer interessante forslag enn de som foreligger.

Tanken om at kvinnekampen og likestillingen har «kommet langt nok», og nå er det guttas tur, ligger og ulmer under flere av mannsutvalgets tekster og analyser. Dette topper seg i forslaget om å fjerne kvinners særstilling i det som i dag er Likestillings- og diskrimineringsloven. Det er historiens ironi at et mannsutvalg nå foreslår å fjerne kvinner fra likestillingsloven, og vi håper og regner med at dette er et forslag fra mannsutvalget som skrinlegges definitivt.

Feil å fjerne kvinners særstilling fra likestillings og diskrimineringsloven

Kvinneaktivistene Oslo mener forslag 32 om å fjerne kvinners særstilling fra Likestillings- og diskrimineringsloven er lite gjennomtenkt og vil fungere svært negativt for arbeidet for kvinners rettigheter og for likestillingen mellom kvinner og menn.

Begrunnelsen til Mannsutvalget er «*at det ikke lenger er åpenbart at det er kvinner som gruppe, som er mest utsatt for diskriminering*».¹ Gjennom 315 sider beskriver utvalget menns utfordringer i samfunnet, og det hopper rett og slett bukk over å dokumentere og begrunne denne påstanden. Hadde de gått inn i fakta som dokumenterer kvinners situasjon i dagens samfunn, ville gjøre det umulig å opprettholde en slik konklusjon. Utvalget skriver at «*hensikten med forslaget ikke er å svekke kvinners stilling, eller minske oppmerksomheten mot likestillingsutfordringer jenter og kvinner har i samfunnet*».² Men det er nettopp det Mannsutvalget gjør.

Likestillings- og diskrimineringslovens formålsparagraf slår fast at loven har til særlig hensikt å bedre kvinners og minoriteters stilling. Dette er det som står igjen av den første likestillingsloven fra 1978 som var basert på en forståelse av maktforskjeller mellom kvinner og menn, og behovet for en aktiv likestillingspolitikk som motarbeidet en systematisk undertrykkelse og diskriminering av kvinner. Likestillingsloven har vært viktig for å sikre en politikk for at kvinner skal ha samme muligheter i et samfunn som i stor grad er konstruert på menns premisser. Men mannsutvalget velger altså å hoppe bukk over alle skjevhetene som gjør at kvinner på avgjørende områder fortsatt kommer dårligere ut og har dårligere betingelser enn menn.

Det er ikke første gang at kvinners særstilling blir angrepet. I 2015 foreslo FrPs likestillingsminister Solveig Horne å gjøre Likestillingsloven kjønnsnøytral. Dette vakte mye

¹ NOU 2024:8, s.274

² Samme sted, s.274

kritikk og forslaget ble trukket. I lovforslaget som så ble vedtatt i 2017, ble minoriteter (ulike diskrimineringsgrunnlag) inkludert i lovens målparagraf. Det å slå sammen de ulike diskrimineringslovene som behandler minoriteter, med likestillingsloven som dreier seg om å bedre stillingen til kvinner som utgjør halvparten av befolkningen, ble sterkt kritisert av kvinnebevegelsen, men fikk altså gjennomslag. Nå er vi der at et mannsutvalg foreslår å fjerne den siste rest av kvinners særstilling i loven.

Mannsutvalget mener at det å gjøre likestillingsloven kjønnsnøytral vil «*ha en positiv signaleffekt*»³ som en oppmuntring til å se på menns problemer. De tenker ikke på hva slags signaleffekt det vil få i samfunnet for øvrig å fjerne kvinners særstilling fra loven.

Vi vil gjenta ordene til Likestillings og diskrimineringsombudet som var svært presis om de svært negative konsekvensene av å fjerne kvinners særstilling i loven, forrige gang det ble forsøkt innført en kjønnsnøytral Likestillings- og diskrimineringslov:

*«Etter ombudets mening er **oppfatningen av at vi er i mål på likestilling mellom kjønnene - at kvinner og menn har lik makt, lik frihet og like muligheter – et av de største problemene for arbeidet for likestilling mellom kvinner og menn. Dersom en ny likestillings- og ikke-diskrimineringslov ikke har en formålsparagraf som slår fast at loven særlig tar sikte på å bedre kvinners stilling, vil det bidra til å svekke problemforståelsen ytterligere, både hos offentlige myndigheter, arbeidsgivere og i samfunnet generelt. Lovens formålsparagraf har en viktig symbolfunksjon og er i tillegg førende i likestillingspolitikken. Den er også en sentral tolkningsfaktor ved rettsanvendelsen, særlig når det gjelder lovligheten av positive særtiltak.**»⁴ (vår utheving)*

Vi mener at forslaget om til mannsutvalget vil svekke arbeidet for kvinners rettigheter og likestillingen mellom menn og kvinner og må skrinlegges.

Delt foreldreansvar etter samlivsbrudd uten voldsanalyse

Kvinneaktivistene er også sterkt kritiske til Mannsutvalgets forslag «5: Styrke domstolenes mulighet til å idømme delt bosted» og forslag «6: Legge kompetansen til å flytte barnet innenlands til foreldreansvaret». Forslagene er blitt videreutviklet og inngår allerede som forslag til endringer av barneloven. Vi gjentar deler av vår kritikk her, og viser for øvrig til vårt høringsinnspill til Barne- og familiedepartementet.

Kvinneaktivistene Oslo er sterkt kritisk til at foreldre som flytter fra hverandre foreslås som hovedregel skal ha samme beslutningsmyndighet over barnet. Og også til forslaget om at domstolene skal idømme delt bosted. For å motvirke såkalt «samværshindring» (les kvinner som «hindrer» menn i samvær) skal domstolen i tillegg en plikt til å treffe en foreløpig avgjørelse i samværshindringssaker – hvis en part (les mannen) krever det.

Det kjønnsnøytrale språket usynliggjør hvem og hva dette dreier seg om og at det nye forslaget får konsekvenser inn i en virkelighet med maktforskjeller mellom kvinner og menn og hvor menns voldsutøvelse ofte er del av konfliktsituasjonen.

³ NOU 2024:8, s.274

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-felles-likestillings--og-diskrimineringslov/id2458435/?uid=826cec96-2a88-4fb5-b709-c8d1745fcc56>, s.5

Vold eksisterer i private relasjoner, og det er kvinner og barn som primært rammes. Dette tar ikke Mannsutvalget inn over seg når det utarbeider forslag. Voldsanalysen finnes i et eget kapittel, og får ingen konsekvenser inn i diskusjonen av andre forslag. Der sies det at det er primært menn som utøver grov vold i private forhold, men dette er borte når man diskuterer konfliktsituasjoner. Vold analyseres som uavhengig av andre samfunnsmessige situasjoner.

Alle vet vi selvfølgelig at ikke alle menn er voldelige. Men forekomsten av menns vold mot kvinner er likevel så høy, at det ikke kan skyves under teppet. Det er et strukturelt samfunnsproblem. Og det vi kan si med sikkerhet, er at de kvinnene som forsøker å få seg selv og barn ut av voldelige forhold, vil dersom disse endringene skulle bli vedtatt, slite enda mer enn i dag.

Forslaget til mannsutvalget tar med andre ord ikke voldssituasjonen i hjemmene på alvor og analyserer ikke effekten som deres forslag får inn i en virkelighet hvor vold i private relasjoner både er høyst reelle og «kjønnet»: Maktforskjellene mellom menn og kvinner gjør at det er kvinner – og barn (direkte eller indirekte) som i altoverveiende grad utsettes for privat vold fra menn innenfor husets fire vegger.

De aller fleste foreldre samarbeider godt om barna etter en skilsmisse. Dette er hovedregelen. Både mor og far ønsker det beste for barna, og samarbeider for å få dette til. Mannsutvalgets forslag gir derimot **mer makt til menn/fedre idet de står i en konfliktsituasjon med kvinner/mødre**. I og med at mange harde konflikter involverer eller springer ut fra vold, gir forslaget dermed voldelige menn enda større makt over kvinnen og barna.

Det kan tilsynelatende høres fornuftig ut at man ikke kan «lage regler for fordeling av samvær på en grunntanke om at menn slår», slik lederen for Mannsutvalget, Claus Jervell, sa i et intervju til Klassekampen tidligere i år.⁵ Men da hopper man bukk over eksistensen av menns vold mot kvinner, og effekten dette kan få nettopp i en skilsmissesituasjon. Forslag som utformes uten å ta hensyn til voldselementet og virkeligheten, mener vi ikke lover godt for hverken kvinner eller barn.

Det er riktig at ikke absolutt alle skilsmisser hvor konfliktnivået er høyt, involverer voldelige menn. Men mange konflikter gjør det. Så mange at det blir uansvarlig ikke å forholde seg til det. Som voldsforsker professor Margunn Bjørnholt sier, er det feil å tro at vold er del av bildet utelukkende i et fåtall av sakene som havner i retten. «Det er vold i en betydelig andel av sakene i lagmannsretten. Vi har ikke gode tall fra tingrettene i Norge. Men, en gjennomgang av samtlige tingrettsdommer i Sverige over en tre måneders periode, fant at det var vold i et klart flertall av foreldretvistsaker som havnet i retten, sier Bjørnholt».⁶ Det er lite trolig at situasjonen er annerledes i Norge. Oslo Tingrett hadde et hørings svar på barneloven som bekrefter denne konklusjonen.⁷

Det abstrakte likestillingspolitiske målet er med andre ord å gi far mer samvær og relasjon til barnet, samtidig som man hopper bukk over at det nye lovforslaget i praksis gir far mer makt i skjerpede konfliktsituasjoner. Det styrker med andre ord far i konfliktsituasjoner med mor og det styrker ikke minst voldelige menn overfor kvinner og barn.

⁵ Frykter for mødrene, <https://klassekampen.no/artikkel/2024-06-26/frykter-for-modrene>

⁶ Samme sted

⁷ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-ny-barnelov-likestilt-foreldreskap-og-felles-omsorg-for-barn-etter-samlivsbrudd/id3045729/?uid=ad49731b-03c7-457f-9302-da7b8f3e0882>

Se for øvrig hele vårt hørings svar til forslag til endringer av barneloven på regjeringen.no.⁸

Voldsanalysen svarer ikke ut mandatet

Mandatet er på punktet om «Vold og seksuell trakassering» krystallklart. Det identifiserer problemet som menns vold mot kvinner og barn og menns vold mot andre menn:

«Menn er overrepresentert blant utøvere av vold mot kvinner, men også mot andre menn. Menn er overrepresentert blant utøvere av seksuell vold mot kvinner og barn. 30–50 prosent av alle overgrep mot barn og unge begås av andre barn og unge, og gutter er klart overrepresentert blant de som utviser problematisk eller skadelig seksuell atferd. ... Både menn og kvinner utsettes for vold i nære relasjoner, men kvinner er i større grad enn menn utsatt for alvorlig og gjentatt vold. Vold i nære relasjoner er svært inngripende og byr på noen helt spesielle utfordringer, særlig for den som er utsatt.»⁹

Mannsutvalget behandler som påpekt tidligere, vold som et adskilt fenomen, som om det kunne isoleres fra andre samfunnsområder. Fremstillingen i kapittel 9 om vold inneholder viktige tall og perspektiver, og mannsutvalget sier helt riktig at menn er overrepresentert som voldsutøvere:

«Menn er overrepresentert blant utøvere av grov vold både mot menn og kvinner. Det betyr ikke at menn flest er voldelige. Det er behov for å jobbe systematisk mot voldskulturer og med voldsutøvere.»¹⁰

«Både omfangsstudier og kriminalstatistikken tyder på at menn er overrepresentert blant utøverne av vold. I omfangsundersøkelsen fra NKVTS fra 2023, oppga om lag 80 prosent av dem som hadde blitt utsatt for alvorlig fysisk vold at det var en mann som utøvde volden, 20 prosent oppga at de var utsatt for vold av en kvinne, og 12 prosent oppga voldsutøvere av begge kjønn.»¹¹

Likevel skjemmes fremstilling av flere ting, blant annet av en gjennomgående kjønnsnøytral fremstilling som legger seg som et kvelende teppe over forståelsen av hva dette egentlig dreier seg om. Vold blir noe alle utsettes for i ulik grad, også menn, det svever så å si over vannene uten at det settes ord på elefanten i rommet, nemlig at det primært dreier seg om at det er menn som er voldsutøverene.

Vi finner kjønnsnøytrale ord som «voldsutøver», «gjerningsperson», «venn», «bekjent», «ukjent», «vold i nære relasjoner», «partnervold» mm. Vi finner plansjer med statistikk som viser hva slags grov vold, henholdsvis menn og kvinner har vært utsatt for¹², men vi finner ikke der oppgitt voldsutøverens kjønn, heller ikke alder eller relasjon, noe som ville ha vært opplysende og satt problemet inn i den rette sammenhengen.

De konkrete analysene er spekket av kjønnsnøytrale uttrykk, og drukner det faktum at menn primært utsettes for vold fra andre menn. Det både sies og ikke sies, og blir perifert i mannsutvalgets utredning.

⁸ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-ny-barnelov-likestilt-foreldreskap-og-felles-omsorg-for-barn-etter-samlivsbrudd/id3045729/?uid=aa5b5ebf-b8e1-4510-95db-1a68c0d1bdc9>

⁹ NOU 2024:8, s.313-314

¹⁰ NOU 2024:8, s.200

¹¹ NOU 2024:8, s.210

¹² NOU 2024:8, s.202, plansje «9.1 Alvorlig fysisk vold etter fylte 18 år»

Mannsutvalget ser ut til å ha bestemt seg for hva som er det viktigste, nemlig vold i nære relasjoner. «Mannsutvalget ønsker å synliggjøre den volden som gutter og menn opplever i nære relasjoner. Dette kan være både fysisk og psykisk vold.» (s. 214)

Vold i nære relasjoner som også gutter og menn opplever må tas alvorlig. Men i mannsutvalgets rapport er det nødvendig å lese seg til og legge sammen ulike biter for å se klart at her beskriver utvalget flere ulike voldsutøvere: Begrepet «vold i nære relasjoner» viser seg å omfatte vold i familien (foreldre, søsken, fedre og brødre), det er snakk om vold fra mannlige partnere og det er snakk om vold fra kvinnelige partnere. Det er svært ulike relasjoner og typer vold, som gutter og menn utsettes for på dette området, og som vil kreve vidt forskjellige tiltak. Men heller ikke dette klarer mannsutvalget å si i klartekst.

Utvalget ser ut til å være mer opptatt av at også menn er utsatt for vold i nære relasjoner – av kvinnelige partnere, enn av voldskulturen og det faktum at det er andre menn som er de primære voldsutøverene også når menn er ofre for vold.

Mannsutvalget som for øvrig er så sparsommelig med å kjenne voldspersonen, og foretrekker kjønnsnøytrale termer om voldsutøvere, ukjent/kjent gjerningsperson, venn, bekjent osv, så kjønnes voldspersonen som kvinner plutselig når utvalget beskriver vold i nære relasjoner. «Det kan være skamfullt å innrømme at man er utsatt for vold, særlig når kjønnsnormene forteller en historie om at **kvinner** er mindre aggressive og voldelige enn menn – eller at en mann selv burde være i stand til å avverge vold eller trusler.»¹³

Det ser ut til at mannsutvalget er mer opptatt av å bekjempe en fordom, enn voldskulturen og den groveste volden.

I sine 34 tiltak dreier to seg om vold. Tiltak 30: «Gi bedre hjelp til ofre for ikke-familiær vold» (det vil si til menn som utsettes for vold fra andre menn i det offentlige rommet) og tiltak 31: «Styrke hjelpetilbudet til personer som utøver vold i nære relasjoner» (sannsynligvis altoverveiende menn). Vel og bra begge deler.

Men det er likevel tiltak som på ingen måte forsøker å gå inn i det faktum som mannsutvalget selv skriver: «Menn er overrepresentert blant utøvere av grov vold både mot menn og kvinner. Det betyr ikke at menn flest er voldelige. Det er behov for å jobbe systematisk mot voldskulturer og med voldsutøvere».¹⁴

Vi ser ingen antydning til å angripe voldskulturer. Det blir individuelle løsninger og ikke et forsøk på å løse det store problemet som er menns vold mot kvinner og barn, og mot andre menn, representerer. Det er synd.

Mannsutvalget har dermed mistet en gylden mulighet til å ta tak i voldskulturer og til å si noe vesentlig i pågående debatter. Mannsutvalget kunne ha analysert hvorfor mange steder med bare menn ikke oppleves som trygge for visse minoriteter av menn og hva som kan gjøres for å endre dette. Hvorfor skal visse kategorier menn leve i angst for å bli trakassert og voldtatt dersom de viser seg på arenaer for bare menn. Hva sier dette om voldskulturer mellom menn og hva gjøre at dette kan fortsatte? Hvorfor utsetter menn kvinner og barn for vold, samtidig som de

¹³ NOU 2024:8, s 214

¹⁴ NOU 2024:8, s 200

både utsetter andre menn for vold og selv utsettes for vold fra andre menn. Hva gjør dette med livene til ofrene og hva gjør det med samfunnet vårt?

Men da kunne mannsutvalget ikke seile på en bølge av at nå er det mennenes tur og på myten om at likestillingen mellom menn og kvinner har kommet så langt at den er blitt historie. Da måtte mannsutvalget ha tatt helt andre grep og foreslått helt andre og mer treffsikre tiltak.

Vi mener at utvalget ikke svarer ut mandatet når det gjelder vold, og har mistet en gylden anledning til å sette søkelys på og finne tiltak mot et stort samfunnsproblem, nemlig menns vold mot kvinner og barn – og menn som voldsutøver og offer for andre menns vold.

Oslo, 16.september 2024

Kvinneaktivistene Oslo

kvinneaktivisteneoslo@gmail.com